

Olli Norros

Lakimies
1/2020
s. 123–131

Keskustelua ratkaisusta KKO 2019:13

1. Johdanto

Ville Pönkä tarkastelee Lakimies-lehden numerossa 5/2019 alkuvuodesta 2019 annettua ennakkoratkaisua KKO 2019:13, joka koskee ikuiseksi sovitun jauhatusoikeussopimuksen irtisanottavuutta.¹ Kommentoin tässä lyhyessä keskustelupuheenvuorossa ratkaisua ja Pöngän näkemyksiä sen kysymyksen osalta, missä määrin Suomen oikeus ylipäänsä sallii irtisanomiskelvottoman, ei-määräaikaisen sopimuksen.² Olen aiemmin analysoinut tapausta kokonaisvaltaisesti teoksessa KKO:n ratkaisut kommentein I:2019, eikä tuossa kirjoituksessa esitettyä ole tarpeen tässä toistaa.³

Nyt käsillä olevan keskustelupuheenvuoron sisältö perustuu keskeisiltä osin 23.10.2019 antamaani oikeustieteelliseen asiantuntijalausuntoon eräässä, yleisessä tuomioistuimessa vireillä olevassa riita-asiassa. Pöngän kirjoitus puolestaan näkyy suurelta osin vastaavan hänen 17.4.2019 päiväämäänsä asiantuntijalausuntoa, jonka hän on antanut edellä mainitun riidan vastapuolelle edelleen oikeudelle toimitettavaksi.⁴

2. Tapauksen ydinsisältö

Pönkä on kuvannut ratkaisun pääsisällön kommenttikirjoituksessaan asianmu-
kaisesti, mutta lukijan helpottamiseksi tiivistän vielä tässä ratkaisun ydinkohdat
keskustelupuheenvuoron kohteena olevilta osin. Tapauksessa KKO 2019:13 kah-

* Olli Norros, OTT, apulaisprofessori, Helsingin yliopisto.

1. Ville Pönkä, KKO 2019:13 – Ikuiseksi tarkoitetun sopimuksen irtisanominen. Lakimies 5/2019, s. 667–680.

2. Ks. tältä osin Pönkä 2019, lähinnä s. 672–677.

3. Olli Norros, KKO 2019:13 – Pysyväisoikeuden irtisanominen, s. 114–118 teoksessa Pekka Timonen (toim.), KKO:n ratkaisut kommentein I:2019. Alma Talent 2019.

4. Todettakoon, että käsillä oleva kirjoitukseni on sisällöllisesti täysin linjassa KKO:n ratkaisut kommentein -teokseen laatimani artikkelin kanssa, joka on kirjoitettu ja lähetetty kirjan toimitukseen jo keväällä 2019 ennen kuin edes kuulin leipätekstissä mainitusta uudesta oikeudenkäynnistä.

den kotitarvemyllyn jakokuntien osakkaat olivat myyneet myllykiinteistönsä ja koskiosuutensa kiinteistönkaupoilla vuonna 1895. Kauppakirjoissa oli sovittu myyjien ikuisista vastikkeettomista kotitarvejauhatusoikeuksista. Velvoitetuksi sopijapuoleksi sittemmin tullut yhtiö oli 9.6.2011 päivätyllä kirjeellä ilmoittanut irtisanovansa kotitarvejauhatusoikeuden päättymään 31.12.2011. Myllyn toiminta oli tuolloin päättynyt. Osa jakokuntien osakkaista nosti kanteen yhtiötä vastaan vaaten ensisijaisesti jauhatusoikeuksien pysyttämistä voimassa.

Kysymys siitä, voitiinko jauhatusoikeudet irtisanoa, oli KKO:n mukaan ratkaistava yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan.⁵ KKO totesi ratkaisuun KKO 1994:95 viitaten, että sellainen sopimus, jonka on sovittu olevan voimassa pysyvästi, ei lähtökohtaisesti ole irtisanottavissa. KKO kuitenkin lisäsi, että ”[j]os ikuisesti voimassa olevaksi eli siis pysyväksi järjestelyksi tarkoitettu sopimuksesta on tullut toiselle osapuolelle kohtuuttoman rasittava, esimerkiksi olosuhteiden muutoksista johtuen, myös tällainen sopimus voi poikkeuksellisesti olla irtisanottavissa kohtuullista irtisanomisaikaa noudattaen”.⁶ KKO mukaan ”[i]rtisanomiskynnyksen tulee ikuisesti tarkoitettussa sopimussuhteessa olla korkealla”.⁷ Ratkaistavana olleessa tapauksessa irtisanomiskynnyksen kuitenkin katsottiin ylittyvän, koska yhteiskunnan muutokset, elintarvikemarkkinoiden ja teknologian kehittyminen sekä vesivoiman merkityksen vähentyminen jauhatustoiminnassa olivat johtaneet siihen, että velvollisuus jauhatusoikeuden ja myllyn ylläpitämiseen oli merkinnyt yhtiölle suhteetonta rasitusta sen todelliseen käyttöön ja jauhatusoikeuksien haltijoiden siitä saamaan hyötyyn nähden.⁸

3. Yleisesti kestopimuksen päättymistavoista

Sopimukset voidaan yleisellä tasolla jakaa *kerta-* ja *kestopimuksiin* sen mukaan, ovatko sopimuksen mukaiset pääsuoritusvelvollisuudet täytettävissä kertaluontoisella suorituksella, vai onko sopimuksen kohteena jokin jatkuva tai toistuva toiminta. Esimerkkinä ensin mainitusta tilanteesta eli kertasopimuksista voidaan mainita kauppa tai rakennusurakka, kun taas tyypillisiä kestopimuksia ovat esimerkiksi erilaiset vuokra- ja käyttöoikeussopimukset. Kerta- ja kestopomusten keskeisin normatiivinen ero liittyy siihen, miten sopimuksen mukaiset suoritusvelvollisuudet lakkaavat. Kertasopimuksen säännönmukainen päättymistapa on sopimuksen täyttäminen. Kestopomukset sen sijaan eivät voi

5. KKO 2019:13, perustelujen 14 kappale.

6. KKO 2019:13, perustelujen 19 kappale.

7. KKO 2019:13, perustelujen 21 kappale.

8. KKO 2019:13, perustelujen 22–27 kappale.

lakata täyttämisen kautta, koska suoritusvelvollisuuden sisältönä nimenomaan on jokin jatkuva tai toistuva toiminta. Kestosopimuksen säännönmukaisia päättymistapoja ovat 1) ennalta asetetun *määräajan täytyminen* ja 2) sopimuksen tuleminen *irtisanotuksi*. Tämän lisäksi kestosopimus voi lakata, samoin kuin kertasopimus, monella tarkkarajaisemmalla ja erityisiin edellytyksiin sidotulla oikeusperusteella, esimerkiksi *purkamisen*, *sovittelun* tai *edellytyksen raukeamisen* perusteella.⁹

Jos tarkastellaan kestosopimuksen säännönmukaisia lakkaamistapoja eli määräajan päättymistä ja sopimuksen irtisanomista, voidaan todeta, että ne ovat tavallaan toisensa poissulkevat. Määräaikainen sopimus lakkaa itsestään määräajan täytyessä, mutta ennen sanottua ajankohtaa kumpikaan osapuoli ei voi yksipuolisesti irtisanoa sopimusta, ellei näin ole poikkeuksellisesti sovittu. Muu tulkinta loukkaisi osapuolten sopimusvapautta: kun velvoitteen on sovittu säilyvän voimassa tietyn ajan, kummankin osapuolen on voitava luottaa tähän ilman pelkoa vastapuolen yksipuolisesta poikkeamisesta sovitusta. Toisaalta sikäli kuin sopimuksen on sovittu olevan voimassa toistaiseksi eli siis irtisanomisen varaisesti, sopimus voi pysyä voimassa miten kauan tahansa, kunnes irtisanominen todella tapahtuu.

Lähtökohta on, että jos kestosopimukselle ei ole sovittu määräaika, sen tulkitaan olevan voimassa toistaiseksi irtisanomisen varaisesti.¹⁰ Kyseessä on kuitenkin vain lähtökohta. Laista seuraa irtisanomisoikeuden syntymiselle tai irtisanomisen toteuttamiselle erityisiä edellytyksiä monessa keskeisessä sopimustyyppissä. Yhteiskunnallisesti keskeisin esimerkki on toistaiseksi voimassa oleva työsopimus, joka on työnantajan irtisanottavissa vain asiallisesta ja painavasta syystä (työsopimuslain, 26.1.2001/55, 7:1) laissa tarkemmin säädettävällä tavalla. Toinen esimerkki: liikehuoneiston vuokranantajaa kielletään irtisanomasta vuokrasopimusta eräillä laissa tarkemmin määriteltävillä epäasiallisilla perusteilla (laki liikehuoneiston vuokrauksesta, 31.3.1995/482, jäljempänä LiikHVL, 44.1 §).

Irtisanomisoikeuden rajoittaminen on mahdollista myös sopimuksen kautta sikäli kuin lain pakottavista säännöksistä, esimerkiksi työsopimuslaista, ei muuta seuraa. Yksinkertainen mutta yleensä tehokas tapa on sopia hyvin pitkä, esimerkiksi sadan vuoden pituinen, määräaikainen sopimus.¹¹ Yhtä lailla sallittua on sitoa irtisanomisoikeuden syntyminen joihinkin sisällöllisiin tai muodollisiin edellytyksiin.

9. Ks. kerta- ja kestosopimuksista sekä niihin perustuvien kerta-, toistuvais- ja kestovelvoitteiden lakkaamisesta yleisesti Olli Norros, Velvoiteoikeus. Toinen, uudistettu painos. Alma Talent 2018, s. 179–182.

10. Ks. esimerkiksi Mika Hemmo, Sopimusoikeus II. Toinen, uudistettu painos. Talentum 2003, s. 376–377.

11. Ks. kuitenkin maanvuokralain (29.4.1966/258) 28.1 §, jonka mukaan tontinvuokrasopimus on tehtävä määräajaksi, vähintään kolmeksi kymmeneksi ja enintään sadaksi vuodeksi.

Lausuttua havainnollistaa ratkaisu KKO 2010:69. Siinä oli kysymys huolto-asematoimintaa koskevan franchising-sopimuksen irtisanomisesta, joka oli sopimusehdon mukaan sallittua vain, jos irtisanomiseen on pätevä syy. Pätevän syyn tunnusmerkistöä havainnollistettiin sopimusehdossa esimerkein. Franchising-lisenssin antaja ilmoitti irtisanovansa sopimuksen vedoten markkinatilanteen muutokseen ja tästä johtuvaan yhtiön ketjuliiketoiminnan uudelleenjärjestelyyn. KKO katsoi äänin 3–2, ettei irtisanomiseen ollut tapauksessa ollut sopimusehdoissa tarkoitettua pätevää syytä. Sillä seikalla, olisiko irtisanomiseen oikeutavaa syytä ollut näköpiirissä myöskään tulevaisuudessa, ei ollut tapauksessa merkitystä. Toisin sanoen, elleivät sovitut irtisanomisen edellytykset täytyisi myöskään tulevaisuudessa, sopimus voisi pysyä voimassa miten pitkään tahansa.

4. Lähtökohta: irtisanomiskelvoton, ei-määräaikainen sopimus on sallittu

Toinen ja nimenomaan ratkaisussa KKO 2019:13 esiin noussut kysymys on se, salliiko Suomen oikeus sellaisen pysyvästi voimassa olevan suoritusvelvollisuuden, jota ei ole sidottu määrääikaan tai edes erityisedellytysten käsillä ollessa syntyvään irtisanomisoikeuteen. On tosin heti todettava, ettei tällaisenaan suoritusvelvollisuuden pysyvyys olisi absoluuttista, koska pakottavasta lainsäädännöstä on johdettavissa rajoituksia velvoitteen kestolle, muun muassa varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (13.6.1929/228, jäljempänä OikTL) 36 §:n mukaisen sopimuksen sovittelun, sopimusrikkomustilanteisiin liittyvän sopimuksen purkamismahdollisuuden ja velvoitteen vanhentumisen kautta. Kysymys on siitä, voidaanko pitkäkestoinen ja ei-määräaikainen suoritusvelvollisuus tehdä immuuniksi *irtisanomiselle*.

Tosin kun Suomen sopimusoikeuden keskeinen lähtökohta on sopimusvapaus, kysymys täytyy itse asiassa kääntää toisin päin: sisältyykö oikeusjärjestykseen kielto sopia ei-määräaikaisia ei-irtisanomisen varaisia sopimuksia? Ellei tällaista kieltoa ja sen oikeusperustaa pystytä yksilöimään, kuvatus kaltainen sopimus on katsottava sopimusvapauden lähtökohdan mukaisesti sallituksi niissä puitteissa, mitä edellä mainituista sopimusvapauden rajoitusmekanismeista, ennen kaikkea OikTL 36 §:stä, seuraa.

Ennen ratkaisun KKO 2019:13 antamista kysymyksen kannalta keskeisin ratkaisu oli KKO 1994:95. Siinä perheyrietyksen osakkeenomistajat A ja B olivat sopineet vuonna 1978, että enemmistöosakas A ja vähemmistöosakas B saavat samat palkkaedut työstään yhtiössä. Yhtiö oli A:n päätöksellä irtisanonut B:n työsuhteen vuonna 1990 taloudellisten ja tuotannollisten syiden perusteella. KKO katsoi, että työsuhteen irtisanominen oli merkinnyt myös osakassopimuk-

sen irtisanomista. Tämä oli KKO:n mukaan osakassopimuksen tarkoituksen vastaista, koska osakassopimus oli KKO:n mukaan ymmärrettävä tarkoitettun osapuolten väliseksi ”pysyväksi järjestelyksi”. A:lla ei siten katsottu olleen oikeutta sopimuksen irtisanomiseen, mistä syystä A veloitettiin suorittamaan B:lle vahingonkorvausta. – Oikeuskirjallisuudessa tapauksen on katsottu osoittavan, että Suomen oikeus sallii irtisanomiskelvottoman ei-määräaikaisen sopimuksen. Tällä kannalla ovat olleet allekirjoittanut¹² ja *Mika Hemmo*¹³ samoin kuin aiemmin myös Pönkä itse.¹⁴ Lisäksi ainakin *Juhani Kyläkallio* on esittänyt vastaavan tulkinnan jo ennen ratkaisua KKO 1994:95 osakassopimuksen osalta.¹⁵

Ruotsin Högsta Domstolen (HD) on päättynyt ratkaisua KKO 1994:95 vastaavaan lopputulokseen ratkaisussaan NJA 1992 s. 439. Tapauksessa tavaratalo Åhléns ja kenkäliike Sko-City olivat sopineet, että Åhléns pidättäytyy käyttämästä markkinoinnissaan nimiä ”City” ja ”City’s”, minkä vastikkeeksi Sko-City salli Åhlénille nimien ”Åhléns City” ja ”Åhléns i City” käytön. Sopimuksessa ei puhuttu sen kestoajasta, mutta Åhléns ilmoitti myöhemmin irtisanovansa sen. HD:n mukaan sopimusta ei kuitenkaan ollut luonteavaa ymmärtää toistaiseksi voimassa olevaksi ja siten irtisanomisenvaraiseksi, vaan sen tarkoituksena oli säännellä osapuolten välejä niin kauan kuin tuotenimistä saattoi ylipäänsä tulla riitaa. Sopimusta oli HD:n mukaan siten pidettävä immuunina irtisanomiselle.

12. Olli Norros, Vahingonkorvaus keustosopimuksen oikeudettoman irtisanomisen perusteella. Defensor Legis 4/2009, s. 631–658, 634; Norros 2018, s. 591–592.

13. Mika Hemmo, Sopimusriippuvuus ja keustosopimuksen irtisanomisen edellytykset. Liikejuridiikka 1/2015, s. 84–116, 92 alaviite 22: ”Suomen oikeutta koskevana peruskuvauksena on tavattu esittää, että siltä osin kuin toisin ei ole sovittu, toistaiseksi voimassa oleva sopimus voidaan irtisanoa päättymään ilman erityisen irtisanomisperusteen vaatimusta ja sovellettavaksi tulee tällöin kohtuullisena pidettävä irtisanomisaika. – Sopimukseen perustuvan toiminnan luonne ja siihen sitoutuvat intressit saattavat kuitenkin tapauskohtaisesti johtaa sopimuksen vahvempaan pysyvyyteen, kuten on tapahtunut KKO:n ratkaisussa 1994:95, jossa pienyhtiön osakassopimuksen on katsottu tarkoittaneen pysyvää sen osapuolten välistä järjestelyä.”

14. Ville Pönkä, Osakassopimuksen tavoitteet ja voimassaolon hallinta. Edita 2008, s. 465–466. Ks. s. 465 alaviite 551: ”Bono on katsonut, että edellä selostetussa ratkaisussa A:n ja B:n välillä pysyväksi järjestelyksi tarkoitettua osakassopimusta ”voidaan ainakin yhtiöoikeudellisten periaatteiden mukaan pitää määräaikaisena. Osakassopimus on voimassa niin kauan kuin veljekset ovat yhtiön osakkeenomistajia.” – KKO lienee kuitenkin tarkoittanut, että osakassopimusta tuli pitää irtisanomiskelvottomana, koska tämä vastasi osapuolten alkuperäistä tarkoitusta. Näin ollen ratkaisulla ei ole sinänsä mitään tekemistä yhtiöoikeudellisten periaatteiden kanssa.” Ks. s. 466: ”Myös oikeuskirjallisuudessa on yleisesti katsottu, että toistaiseksi voimassaoleva osakassopimus, joka ei perusta yksinkertaista yhtiötä ja jonka yhteydessä ei ole sovittu irtisanomismahdollisuudesta, ei ole yksipuolisesti irtisanottavissa. Tosin esimerkiksi ajan saatossa muuttuneet olosuhteet voivat antaa perusteita kohtuullistaa sopimusta OikTL 36 §:n nojalla tai jopa erityisperusteisen irtisanomisoikeuden rauenneiden edellytysten seurauksena.”

15. Juhani Kyläkallio, Osakassopimus osakeyhtiössä, Defensor Legis 1991, s. 137–149, 147: ”Jos asianomaiset eivät ole sopineet osakassopimuksen voimassaolosta, sopimuksen lienee katsottava olevan irtisanomisen varainen, jollei sopimuksen (asianosaisten tarkoituksesta) muuta johdu.”

Pönkä toteaa kommenttikirjoituksessaan, että ”oikeuskirjallisuudessa tai -käytännössä ei ole aikaisemmin käsitelty kysymystä ikuisen sopimuksen solmimisen mahdollisuudesta, siis ehdottoman irtisanomiskiellon sitovuudesta”.¹⁶ Pönkä on sikäli oikeassa, että nimenomaan *ikuisen* sopimuksen irtisanottavuutta ei ole aiemmin tarkasteltu. Juridisesti relevantti ero yhtäältä ikuiseksi sovitun ja toisaalta irtisanomiskelvottoman, ei-määräaikaisen sopimuksen välillä on kuitenkin nähdäkseni vähäinen. Niin kuin edellä on osoitettu, jälkimmäisestä sopimustyyppistä on merkityksellistä oikeuslähdeaineistoa jopa melko paljon.

Tulkinta irtisanomiskelvottoman, ei-määräaikaisen sopimuksen sallittavuudesta on myös sikäli ymmärrettävä, ettei oikeusjärjestyksestämme liioin seuraa mitään yleisiä rajoituksia sille, miten pitkään voimassa olevia määräaikaisia sopimuksia on sallittua solmia. Tätä taustaa vasten käsitys siitä, että irtisanomiskelvottomat, ei-määräaikaiset sopimukset olisivat kategorisesti kiellettyjä, olisi epä johdonmukainen ja epätarkoituksenmukainen, koska tällainen kielto olisi helposti kierrettävissä sopimalla esimerkiksi sata tai tuhat vuotta voimassa olevasta määräaikaisesta sopimuksesta.

Edellä esitetty huomioon ottaen KKO:n tulkinta ratkaisussa KKO 2019:13 siitä, että sääntelemättömässä tilanteessa Suomen sopimusoikeuden yleiset opit ainakin pääsääntöisesti sallivat irtisanomiskelvottoman, ei-määräaikaisen sopimuksen, on nähdäkseni ollut tuolloin vallinneen käsityksen mukainen ja muutenkin perusteltu. Tarkastelen kuitenkin kirjoitukseni seuraavassa jaksossa vielä yksilöidymmin eräitä Pöngän oman kantansa tueksi esittämiä argumentteja.

5. Pöngän eräiden argumenttien arviointia

Pönkä katsoo, ettei ratkaisusta KKO 1994:95 olisi mahdollista tehdä päätelmiä sopimusoikeuden yleisten oppien sisällöstä, koska tapaus on koskenut omaa, erityistä sopimustyyppiään eli osakassopimusta. Argumentille ei nähdäkseni voida antaa kovin suurta painoarvoa. Todelliset oikeustapaukset koskevat poikkeuksetta jotakin erityistä sopimustyyppiä – ”yleistyyppisiä” sopimuksia ei ole todellisuudessa olemassakaan. On toki niin, että mitä keskeisempään asemaan tietyn sopimustyyppin erityispiirteet ovat nousseet sitä koskevan ratkaisun perusteluissa, sitä vähemmän ratkaisu kertoo sopimusoikeuden yleisten oppien sisällöstä. Ratkaisun KKO 1994:95 perusteluissa ei kuitenkaan viitata siihen, että

16. Pönkä 2019, s. 673.

mahdollisuus ei-määräaikaiseen irtisanomiskelvottomaan sopimukseen koski vain juuri tätä sopimustyyppiä.¹⁷

Toisaalta Pönkä tukeutuu kannassaan varsin laajasti ”UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts” ja ”Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law – Draft Common Frame of Reference” -nimisiin sopimusoikeuden periaatekokoelmiin. Periaatekokoelmien merkitys puheena olevan kysymyksen arvioinnissa on nähdäkseni kuitenkin vähäinen. Ensinnäkin on huomattava, etteivät periaatekokoelmat ole ylipäänsä saaneet Suomen voimassa olevan oikeuden tulkinnassa edes sellaista, melko välillistä merkitystä kuin niille oltiin 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä oikeuskirjallisuudessa toisinaan valmiita antamaan. Tämä on luonnollista ottaen huomioon, etteivät periaatekokoelmat kuvasta voimassa olevan oikeuden sisältöä yhdessäkään maassa – eivätkä edes kenenkään objektiivista tulkintaa lain sisällöstä, niin kuin totunnainen lainopillinen kirjallisuus – vaan ne ovat ainoastaan tutkijavoimin muodostettuja ehdotuksia siitä, minkälaisia oikeusjärjestysten rajat ylittäviä sääntöjä ja periaatteita *voitaisiin ajatella olevan tai tulisi olla olemassa*.¹⁸ Periaatekokoelmien vähäistä oikeuslähdearvoa kuvastaa, että niiden yli kahdenkymmenen vuoden aikana, kun tämäntyyppisiä periaatekokoelmia on ollut olemassa, KKO on viitannut ratkaisuisaan periaatekokoelmiin kahdesti.¹⁹

Kenties painavin vastaperuste periaatekokoelmien merkityksellisyydelle lausunnon kohteena olevassa tapauksessa liittyy kuitenkin yhteen perustavanlaatuisen eroon yhtäältä periaatekokoelmien ja toisaalta Suomen ja muiden Pohjoismaiden oikeusjärjestysten välillä. Kumpaankaan edellä mainituista periaatekokoelmista ei sisälly yleissäännöstä sopimuksen sovittelusta, toisin kuin Suomen ja muiden Pohjoismaiden oikeuteen.

Lausuttu merkitsee, että periaatekokoelmien mukaisessa oikeustilassa, sikäli kuin tätä sanaa voidaan periaatekokoelman yhteydessä käyttää, mahdollisuudet puuttua ikuisesti voimassa olevaksi solmitun sopimuksen sisältöön myöhemmin olisivat vähäiset, jos tällaiset sopimukset olisivat edes lähtökohtaisesti sallittuja. Koska kuitenkin on nähtävissä, että ikuisesti voimassa olevaksi sovittu sopimus voi ainakin osassa tilanteita muuttua olosuhteiden muuttumisen myötä kohtuuttomaksi, ongelmaa on periaatekokoelmissa jouduttu hallitsemaan täsmällisen kieltosäännön kautta. Sen sijaan Suomen ja muiden Pohjoismaiden oikeudessa

17. Pönkä itsekin toteaa ratkaisusta KKO 1994:95 väitöskirjassaan, että ”[n]äin ollen ratkaisulla ei ole sinänsä mitään tekemistä yhtiöoikeudellisten periaatteiden kanssa.” Pönkä 2008, s. 465 alaviite 551.

18. Ks. aiheesta ja asenneilmapiirin muutoksesta Norros 2018, s. 55–58 viitteineen. Todettakoon, että myös oma suhtautumiseni periaatekokoelmien oikeuslähdearvoa kohtaan on muodostunut vuosien varrella kriittisemmäksi. Ks. edellä mainitun teokseni lisäksi saman teoksen ensimmäinen painos Olli Norros, Velvoiteoikeus. Sanoma Pro 2012, s. 44–46. Ks. myös Olli Norros, Sopimusoikeudellisten periaatekokoelmien oikeuslähdearvo. Lakimies 2007 s. 25–42.

19. KKO 2015:26, perustelujen 10 kappale, ja KKO 2018:37, perustelujen 14–15 kappale.

vastaavaa ongelmaa ei ole, koska OikTL 36 § antaa tehokkaan mahdollisuuden kohtuuttomaksi muodostuneen, ikuisesti voimassa olevaksi sovitun sopimuksen sovitteluun olosuhteiden niin vaatiessa. Toisin sanoen, OikTL 36 §:n vuoksi Suomen oikeudessa ei tarvita sellaisia kapea-alaisia poikkeuksia sopimusvapauden periaatteesta, joihin periaatekokoelmissa on paikoin jouduttu turvautumaan.

On tosin huomattava, että ratkaisussa KKO 2019:13, jossa KKO edellä todetulla tavalla päätyi tapauskohtaisiin poikkeussyyin puoltamaan ikuiseksi sovitun sopimuksen irtisanottavuutta, KKO ei ainakaan nimenomaisesti perustanut kantaansa OikTL 36 §:ään vaan jonkinlaiseen tapauskohtaiseen erityisharkintaan, jonka normipohja jää ratkaisun perusteluista epäselväksi. Suurta merkitystä asialla tuskin on, koska ne perustavanlaatuiset olosuhdemuutokset, joihin KKO ratkaisunsa perusti, olivat sellaisia, jotka olisivat sinänsä voineet tulla otetuksi huomioon myös OikTL 36 §:n soveltamista harkittaessa.²⁰ Omasta puolestani olisin pitänyt perustellumpana arvioida tapausta selkeästi OikTL 36 §:n alaisena kysymyksenä, jotta ratkaisulle olisi saatu selkeämmät oikeudelliset puitteet.²¹

Kolmanneksi Pönkä perustelee kantaansa *järjestelmäargumentiksi* kutsumallaan näkökohdalla. Argumentin keskeinen sisältö näkyy olevan se, että kun oikeudellisessa ajattelussamme kestopopimukset useimmissa tilanteissa ovat luokiteltavissa joko toistaiseksi voimassa oleviksi sopimuksiksi tai sitten määräaikaiksiksi sopimuksiksi, muunlaisia kestopopimuksia ei tulisi lainkaan hyväksyä.

Argumentti on kuitenkin altis kritiikille. Se sisältää piirteitä yhtäältä niin sanotusta *käsitelainopillisesta päättelytavasta* ja toisaalta esineoikeudessa tunnetusta *numerus clausus* -opista eli *tyyppipakko-opista*. Käsitelainopillinen päättelytapa, jossa oikeustieteen käsitteistä eli tässä tapauksessa toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen ja määräaikaisten sopimuksen käsitteistä, pyritään johtamaan oikeusvaikutuksia, on todettu yksiselitteisesti kielletyksi päättelytavaksi.²² Tyyppipakko-oppi taas merkitsee ajatusta siitä, että oikeusjärjestyksen tunnustamien esineoikeuksien luku ja tyypit on rajoitettu, joten muita kuin laissa määritettyjä esineoikeuksia ei voida perustaa. Tämä Saksan oikeudesta juontuva ajattelutapa on Suomen esineoikeudessa kuitenkin jo pitkään vallinneen kannan mukaan torjuttu.²³ Velvoiteoikeuden puolella tyyppipakko-opilla ei ole ylipäänsä ymmärretty olevan merkitystä, vaan tältä osin yksinomaisena vallitsevana periaatteena

20. Tämän suuntaisesti myös Pönkä 2019, s. 680.

21. Ks. Norros, KKO:n ratkaisut kommentein I:2019, s. 117.

22. Ks. esimerkiksi Markku Helin, Käsitteistä päättelystä. Teoksessa Leena Kartio ym. (toim.), Juhlajulkaisu Simo Zitting 1915 – 14/2 – 1985”. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1985, s. 82–92, 86, jonka mukaan käsitteistä päättelyn kieltä on lähes yksimielisesti hyväksytty ja itsestään selvä metodologinen vaatimus.

23. Ks. esimerkiksi Leena Kartio, Esineoikeuden perusteet. Toinen, uudistettu painos. Kauppakaari 2001, s. 8.

on sopimusvapaus.²⁴ Lausuttua taustaa vasten katson, ettei Pöngän ”järjestelmä-argumenttia” voida hyväksyä ainakaan sellaiseen seuraukseen johtavana, että osapuolten sopimusvapautta – jonka kunnioittaminen on sopimusoikeudessa erityisessä asemassa – tältä osin rajoitettaisiin.

6. Lopuksi

Niin kuin käsillä oleva keskustelu osoittaa, ratkaisu KKO 2019:13 on periaatteellisesti mielenkiintoinen ja moniulotteinen ennakkoratkaisu, jonka sisältö ja tulkinta voidaan nähdä sinänsä ymmärrettävin perusteluin varsin eri tavoin. Käsillä olevassa kirjoituksessa on pyritty rakentavassa hengessä osoittamaan, ettei Pöngän kritiikki tapausta kohtaan ole kaikilta osin kestävä, vaan KKO:n ratkaisua on tässä puheenvuorossa käsitellyiltä osin päinvastoin pidettävä odotettuna ja vakuuttavasti perusteltuna.

Toivoa voi, että tämäntyyppisiä, tutkimusperustaisia vuoropuheluja tuoreiden ennakkoratkaisujen sisällöstä ja tulkinnasta käytäisiin Lakimiehen sivuilla jatkossa nykyistä enemmänkin.

24. Ks. P. J. Muukkonen, Sopimusvapauden käsitteestä. Lakimies 1956, s. 601–612, 607–608 viitettiin; T. M. Kivimäki – Matti Ylöstalo, Suomen siviilioikeuden oppikirja. Yleinen osa. Kolmas, uudistettu painos. Werner Söderström osakeyhtiö 1973, s. 33.